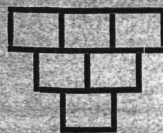


AMAND DE LATTIN

# Voor de Duinen onzer Vlaamsche Zeekust !

65768



UITGEGEVEN DOOR DE VEREENIGING TOT BEHOUD VAN  
NATUUR- EN STEDENSCHOON TE ANTWERPEN IN 1912

212

B

103

UNIV. FAC.  
ST.-IGNATIUS  
ANTWERPEN

VLIZ (vzw)  
VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE  
FLANDERS MARINE INSTITUTE  
Oostende - Belgium

Wanneer men de Vlaamsche zeekust afreist, van af de monding der Schelde tot aan de Fransche grens, is de eerste indruk dien men ondergaat, een gevoel van verbazing en ontstemming. Van verbazing, omdat men haast niet begrijpen kan hoe de badplaatsen langshenen de zee zich in weinige jaren vermenigvuldigd en ontwikkeld hebben ; van ontstemming, omdat men intuïtief beseft dat het ontstaan en de uitbreiding dezer badplaatsen, niet kan geschied zijn dan ten koste van een landschap, dat wonderschoon moet geweest zijn.

Hoe snel de beschaving, of dát wij gemeenlijk beschaving noemen, hier ook evenals op zooveel andere plaatsen, volkomen den aanblik van het land veranderd heeft, blijkt hieruit dat, nauwelijks veertig à vijftig jaren geleden, de kust van af de Schelde tot voorbij Blankenberghe, uitsluitend met heuvelen van zeezand bezoomd was ; meer naar het Zuiden toe namen die heuvelen stilaan meer grond in om eindelijk tusschen Nieuwpoort en Duinkerken eene barre zandwoestijn te vormen van vele uren lengte en meer dan eene halve wijl breedte.

Hendrik Conscience, die rond dit tijdstip in de omstreken van Adinkerke verbleef en daar geruimen tijd dag aan dag de duinen doorliep, beschrijft in den aanvang van zijnen gekenden roman "Bella Stock" op treffende wijze den indruk welke die oneindige zandvlakte met hare grillige uiteenspreiding van heuvelen en dalen bij hem opwekte.

"Er is iets ontzettends, schreef hij, in het schouwspel dat zich daar voor den wandelaar ontplooit wanneer hij, te midden dezer zonderlinge natuur, eene hoogte beklimt en zijnen verdwaasden





Zeekust met een vlucht zeemeeuwen



Kleine duinen in wording aan het strand

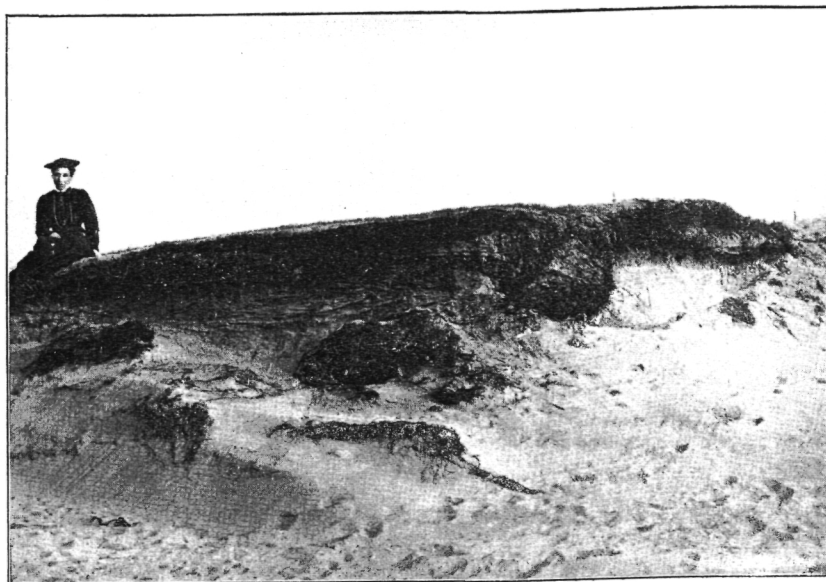
blik in het ronde laat dwalen. Duizend en duizend zandheuvelen van verschillenden vorm en grootte verheffen hunne kruinen langs alle zijden, en omringen hem, zoover zijn gezicht kan reiken. Eenige zijn door schaarsche halmen en donker mos begroend, andere zijn naakt en glinsteren onder het zonnelicht, vele zijn door den wind uitgevreten en neigen ten val, sommige verlengen zich als een ketengebergte en slingeren hunnen ruigen rug dwars over alle hoogten heen, om eindelijk in een diep dal weg te zinken en te verdwijnen.

Het ruischen der zee in de verte, de plechtige stilte die heerscht tusschen de duinen, de afwezigheid van alle geboomte, de onverstoorbare eenzaamheid : alles draagt bij om den geest des aanschouwers te verrassen en hem in droomachtige gepeinzen te doen wegzinken”.

Tien à twintig jaar nadat Conscience deze regels schreef, blijkt het uitzicht der duinen nog nauwelijks veranderd te zijn.

Aan het strand van de Panne stond toen niets dan een houten barak, tot eet- en drinkzaal ingericht, en halverwege Nieuwpoort, volop in de duinen, bevond zich alleen eene oude herberg "In Sint Isebaldus" waar vele visschers bijeenkwamen. Nieuwpoort had reeds eene badplaats en telde eenige villas en hotels, evenals een weinig verder Middelkerke dat ook aan zee eenige gebouwen bezat; verder, achter de duinen, lag het kleine visscherdorp Maria-kerke. Oostende zelf, toen nog betrekkelijk klein en onaanzienlijk, begon zich pas tot badplaats in te richten. Maar van af deze stad tot aan Blankenberghe en voorts tot Heyst en Knocke was het weder de eindelooze, onafgebroken keten der duinen.

Niets liet toen de reusachtige uitbreiding voorzien, die de verschillende badplaatsen in eene nadere toekomst nemen zouden. Zelfs in 1895 nog, wanneer Peter Benoit, pas opgestaan uit eene zware ziekte, heil en herstelling aan de sterkende zeelucht vragen kwam, en met dit doel eenen uitstap langshenen de kust ondernam,



Duin door den storm uitgeknaagd



Duin door den storm ontmanteld



schijnt het grootste deel der duinen nog vrijwel ongeschonden te zijn geweest. Want in een der brieven welke hij tijdens deze reis schreef, zegt hij o. a. :

"Er kan niet genoeg gezegd worden hoe prachtig het leven en verkeer is in de duinen, op de duinen, en over het strand. Hoe grootsch, indrukwekkend — en die stilte waarbij men enkel de geheimzinnige stem hoort der zee, nu klagend, dan heviger, later stormend zooals het twee nachten heeft geduurd.

In den dag schoon weder. Maar niets is te vergelijken bij het maneschijn ! Men weet niet meer of men nog wel op de wereld leeft ! Alles schijnt voor dit schouwspel en die nachturen te verdwijnen ! Om de zee te kennen moet men er alleen mede geleefd hebben, maar deze niet te Oostende of te Blankenberghe gaan zoeken. Aldaar is zij een allendaagsch iets ! Zij verklaart zich niet en komt alleen tot confidentien over aan diegenen, die haar zoeken verre van alle gewoel van menschen en oppervlakkig levend volk, dat daar enkel komt uit nietigheid en voor alle andere zaken dan voor grootsche en verhevene poezij".

Toen Benoit zoo schreef, vermoedde hij waarschijnlijk niet dat kort daarop het "oppervlakkig levend volk" in dichte zwermen op het poetische landschap zou nederstrijken, om in de duinen-plooien en op de heuveltoppen zijne wansmakelijke villas te bouwen en aan den voet der zee de eeuwige "comédie humaine" van het perverse, ijdele stadsleven te spelen.

Want spoedig nadien, vooral in de laatste tien jaren, begon het maar steeds raak bouwen een hollenden gang aan de zeekust te slaan. Tallooze duinen werden daartoe platgelegd, genivelleerd en weggevaagd ; nevens de zee verrezen trotsch en uitdagend de treurige produkten van den menschelijken overmoed ; kazernachtige, helkleurige gebouwen, onmogelijk en dwaas van vorm, met vele verdiepen, schreeuwerige hotels met lift, electrisch licht en verfijnden modernen comfort.



Verzameling van schelpen die een vroeger strand aanduiden, thans blootgelegd door den storm



Versch omgewerkte duin

Tusschen het wijsche land en de immer rustelooze zee trokken zij eene scheiding, een leelijke eindelooze muur van baksteen, en verloren was de stemmingsvolle harmonie van land en water onder de speling van licht en wolken, verloren de bekoring der verre horizonnen.

Er ligt iets diep-ontmoedigends, iets onuitsprekelijk-treurigs in dit ijdele werk van zwakke menschenhanden aan de boorden van dit eeuwig wonderbare : de zee.

Wanneer wij ergens een landschap zien vernielen, ontstaat in ons een gevoel van ontstemming, van wrevel; en zoo machtig werkt wel steeds dit gevoelen dat het ons werktuigelijk drijft tot protest, al weten wij dan ook dat in de meeste gevallen dit protest de zaak niet zal doen keeren.

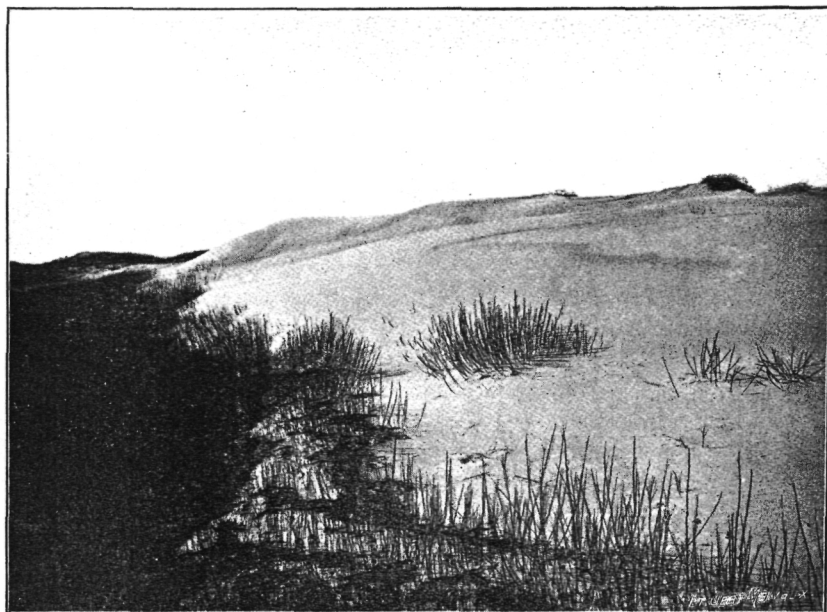
Waar wij echter de schending bijwonen van eene streek als die der duinenreeks, voegt zich onwillekeurig bij onze ontstemming, bij ons verzet, en dit voor de eerste maal, een gevoel van medelijden. Medelijden voor den mensch die de natuur meent aan banden te kunnen leggen en de onmetelijke zee omsluiten wil met eenen eindeloozen gordel van steenen.

En niets is treuriger dan zijnen gedurigen strijd tegen deze zee die hij indijken wil, dan de pogingen die hij aanwendt om aan zijne badplaatsen het uitzicht te geven van miniatuur luxesteden met breede, mooi-geplaveide wegen, gekuischte avenues en pralerige boulevards.

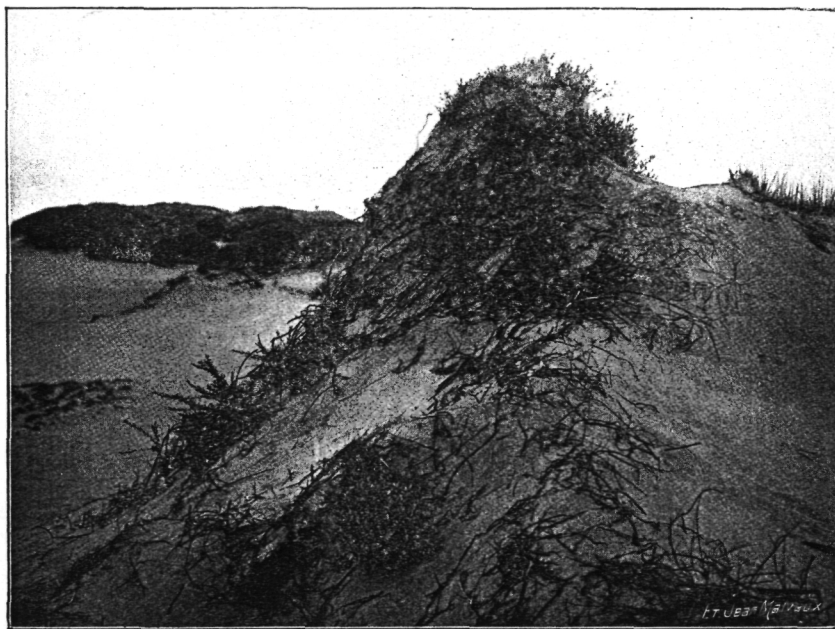
Zijne zorgvuldig aangelegde wegen, ze verdwijnen onder het zand dat de zee na elke tij op het strand achterlaat en door den speelschen wind over de zoo propertjes gekasseide avenues en boulevards mæegevoerd wordt.

Enkele wintermaanden voldoen om elk spoor van dit kunstig aangelegde menschenwerk te doen verdwijnen en er is een strijd van alle dagen noodig om het alles overweldigende zand op afstand te houden.





Panne met wilg begroeid



Blootgelegde klim-wilg, op een heuvel door den wind uitgevreten

Nergens heeft ons dit schouwspel zoo getroffen als in Coxyde, het over een tiental jaren nog zoo stille plaatsje en waar nu de villas als paddestoelen uit den grond rijzen. De afzichtelijke roode baksteenwiegeltjes die men daar in eene crisis van wansmaak over de toppen der duinen gelegd heeft, zoeken vruchteloos steun in den lossen, zanderigen grond; de steenenzakken weg, brokkelen los, worden weggevoerd door het nimmer rustende zand.

Toch worden nog gedurig nieuwe wegen door het landschap getrokken, breede, plompgekasseide wegen ditmaal, die zich dwars door de duinen slingeren en welke, wij twijfelen er niet aan, zeer kortelings de autos zullen toelaten hunnen razenden tocht van af Nieuwpoort tot aan de Panne door de duinenreeks te nemen.

Hoe ver zijn wij van de rust, van de zegenende stilte bezongen door Conscience en Benoit. En waarhenen zullen wij ons binnen een paar jaren richten moeten om de stem der zee te leeren kennen en begrijpen!

Nog liggen twee belangrijke gedeelten tamelijk gaaf; twee gedeelten vrij van woningen en menschen en waar de primitieve natuur nog hare volledige bekoring behouden heeft. Maar voor hoelang nog?

Het eene deel ligt tusschen Nieuwpoort en Coxyde en, er dient met nadruk op gewezen te worden, dit gedeelte is misschien het schoonste van het oorspronkelijk duinenlandschap. Geen enkel spoor van beschaving noch menschelijke nederzetting heeft er de innige rust geschonden; in ongestoorde harmonie smelt het landschap er nog met de zee samen. Daar "verklaart zij zich nog en komt tot confidentien over".

De tramlijn die Nieuwpoort met Veurne verbindt, bevindt zich op de grens der duinen en van het polderland, alleen tusschen Coxyde en Oost-Duinkerke loopt een smal pad in cement door de duinen; het kan echter nauwelijks een schending genoemd worden daar het zich schier onmerkbaar door het prachtig breede landschap slingert.

Het tweede deel dat tusschen de Panne en de Fransche grens gelegen is, is wellicht in zekere opzichten nog merkwaardiger dan het vorige gedeelte. Want onderscheidt de streek tusschen Coxyde en Nieuwpoort zich door zijne mooie duinen-ketens, door zijn lachend uitzicht en zijne bemoedigende innigheid, de duinen voorbij de Panne daarentegen zijn wilder van groei, forscher van vorm, geweldiger van stemming.



Vastgelegde duinen vlak bij de polde:s

Deze twee gedeelten, die een ongeëvenaarde rijkdom van plantengroei bezitten, eenig in gansch ons land, vertegenwoordigen alles wat overblijft van onze eenmaal zoo bewonderenswaardige zee kust.

Daarom, nu we dit overpeinzen en wij ze in gedachten daar liggen zien, als oasissen van vrede en geluk, en wij daarbij instinctmatig voelen hoe al dat leelijke dat er in de laatste jaren



rond gegroeid is, in aantocht is met zijn hotels en villas, zijn casinos en het mondaine geschitter zijner verwaande, oppervlakkige stedelingen, dan vragen wij ons in eene opwelling van grenzeloos mismoed af, of voor den mensch van dezen tijd eerbied en piëteit dan eeuwig ongekende woorden blijven zullen, of de schoonheid hem dan nooit geheiligd zal zijn.

Bestaat de mogelijkheid nog die duinen te redden, of moeten wij eens te meer berusten en weder eene streek van ons land zonder verweer aan de vanden prijs geven.

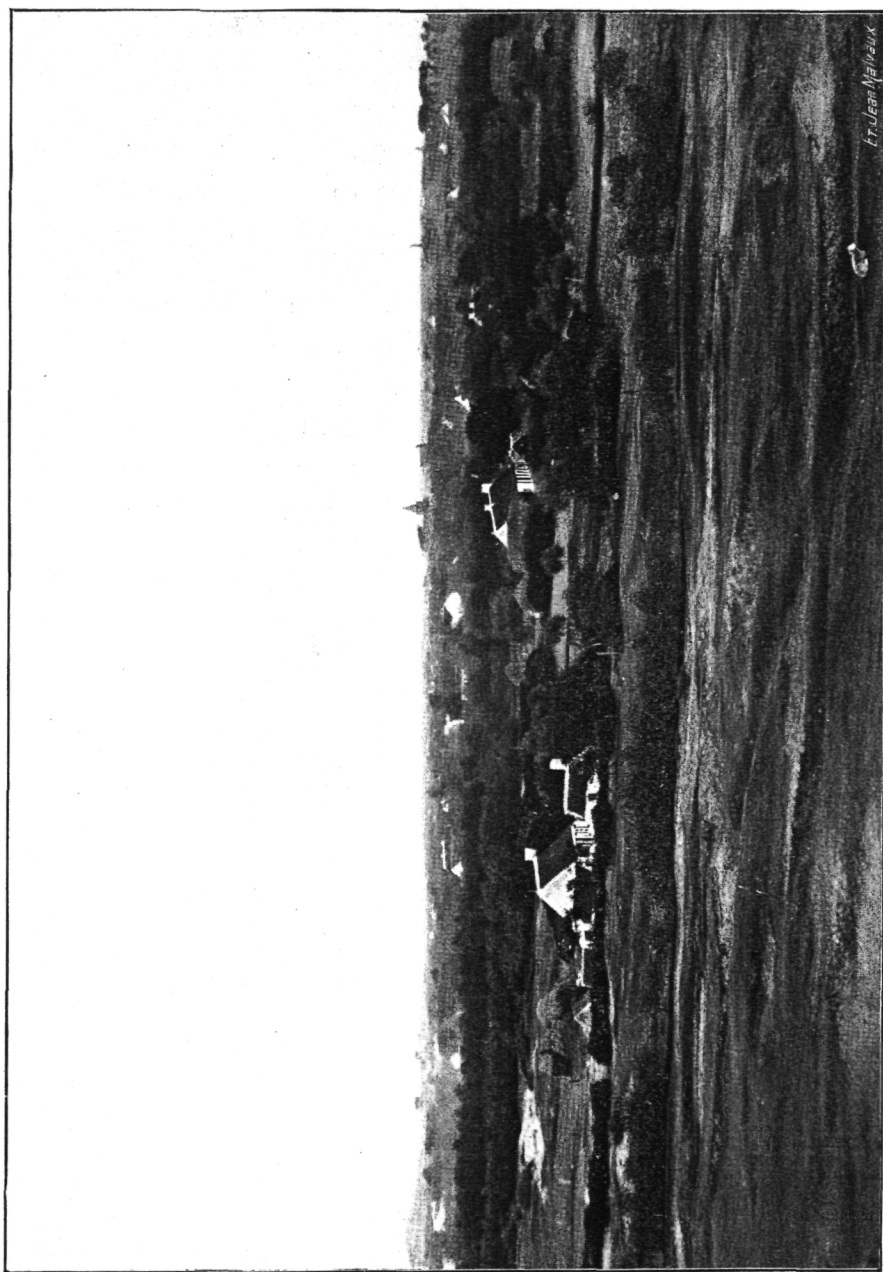
Ziedaar de vraag die zich thans opdringt, of juist, die zich reeds jaren geleden stelde, maar waarmede bijna niemand zich ooit ernstig bekommerd heeft.

De gansche duinenstreek tusschen Nieuwpoort en de Panne werd vroeger reeds door naamlooze maatschappijen voor een spotprijs van de omliggende gemeenten afgekocht. Deze maatschappijen erkennen natuurlijk niets dan hunne geldelijke belangen en deze strekken er van zelf toe om het landschap te versnipperen en in perceelen voor bouwgrond te verkoopen.

Over een tiental jaren nog ware het, mits geringe geldelijke opoffering en zonder de minste moeilijkheid, mogelijk geweest de prachtigste gedeelten der duinenreeks tot nationale reserven te bestemmen.

De nalatigheid der overheden en een volkomen gebrek aan wettelijken steun, hebben aan de bekrompen besturen der visschersdorpen vrij spel gelaten en hen in de mogelijkheid gesteld eenen koop te sluiten, die wij op dit oogenblik als eene onvergeeflijke nationale wandaad betreuren en veroordeelen.

Maar gedane zaken hebben geen keer. Daarom, als wij hier op de onverantwoordelijke handelwijze der kleine gemeenten nadruk leggen, dan is het vooral omdat hunne praktijken ons een nieuw bewijs leveren van de schuldige onverschilligheid die nog immer in ons land tegenover het natuurschoon betoond wordt.



Vissershuisjes tusschen de beplante duinen

Fr. J. van der Meulen

De buitengemeenten, zoowel de kleine als de groote, hebben niet het geringste besef van de schoonheidswaarde hunner gronden; hunne eenige bekommernis bestaat er in ze zoohaast mogelijk voor geld aan den man te brengen; gewoonlijk worden die koo- pen dan nog op zóo'n voordeelige wijze gesloten, dat de groote speculateurs of naamlooze maatschappijen voor een spotprijs den eigendom verkrijgen over gronden, die soms eene handelswaarde van miljoenen bezitten.

Is de koop eenmaal gesloten, dan verkrijgt de nieuwe eigenaar een onbeperkt recht en mag hij vrij met zijnen eigendom handelen zooals het hem goeddunkt. Geen enkele wet legt hem eenige verplichting op, noch zou het wagen maar eenigzins aan zijn eigendomsrecht te tornen.

De boomen mag hij neervellen, de vijvers dempen, de duinen nivelleeren, de flanken der bergen open leggen; met zijne fabrieken en villas mag hij het landschap bederven, de waterlooopen bevuilen, de lucht verpesten.

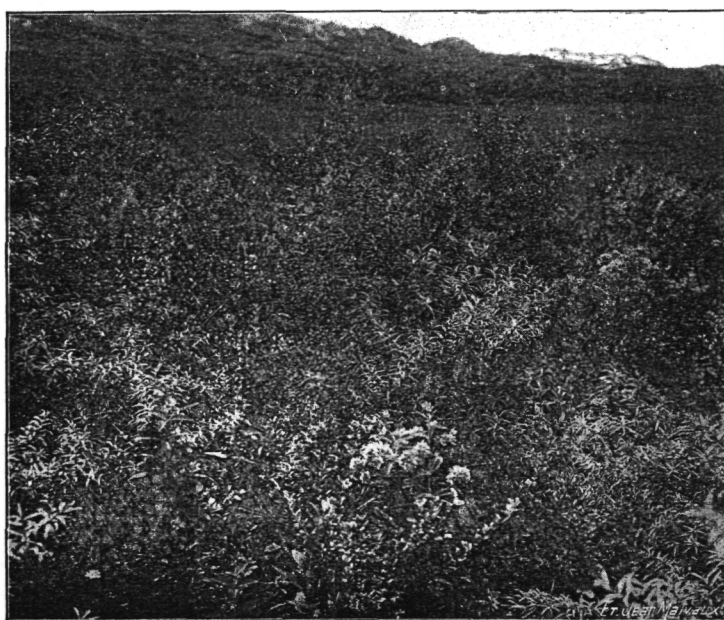
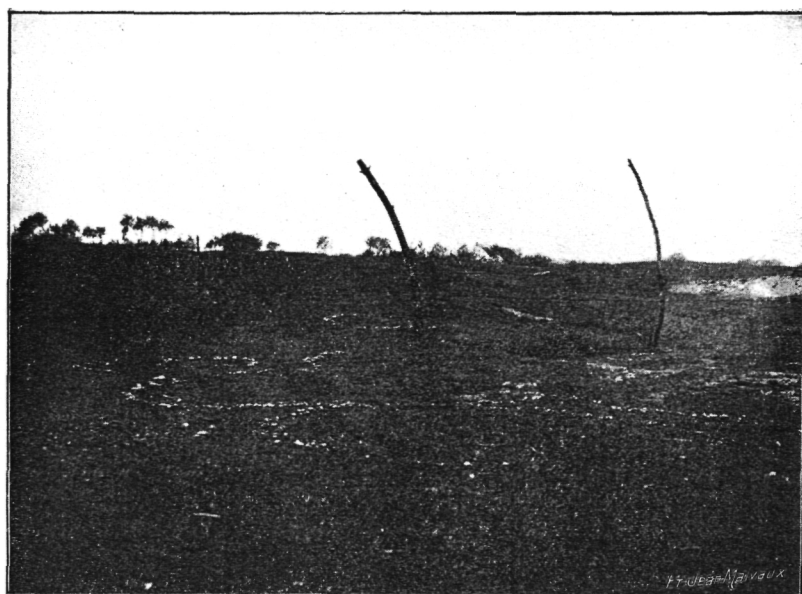
Wie zou het hem beletten? Is hij niet de eigenaar, de heerscher die met zijn geld een onbetwistbaar meesterschap over den grond gekocht heeft.

En wat zullen tegen dit opperste recht, dat vooral ten onzent de afmetingen van een goddelijk recht heeft aangenomen, de kunstenaars, de geleerden, de eenvoudige natuurliefhebbers in brengen?

Verzetaanteekenen, protestuitbrengen? Goed, maar bij wie dan? Bij den eigenaar, de gemeente, het gouvernement? Gekheid, vergeefsche moeite, nuttelooze inspanning. De eigenaar, sterk door het gezag dat de wetgeving hem toekent, veroert niet, gaat superieurglimlachend zijn weg. En de staat, onnoemelijk zwak daar niets in zijn wettenstel hem het recht geeft handelend op te treden, wascht zich de handen in blanke onschuld, verklaart zich onmachtig.

Het gebeurt wel eens dat hij het, bij het afleggen dezer verklaring, bejammeren zal dat de klagers steeds bij hem, den machteloze,





Pantengroei eener panne

om hulp en tusschenkomst aankloppen, en al te weinig drukking op de betrokkene gemeenten pogen uit te oefenen.

Drukking op de gemeentebesturen ! Wij kennen ze, bij ondervinding, die prachtige modelbesturen die de Hallen van Ieperen verknoeien, de oude stadshalle van Mechelen een modern kleedje willen aanpassen, de Calmpthoutsche heide vernietigen en gansche streken aan speculateurs verkwanselen.

Wij hebben ze onlangs nog aan 't werk gezien in West-Vlaanderen, in de weelderige streek van Veurne-ambacht, in de polders aan den voet der duinen. Honderden populieren die langshenen den weg van Nieuwpoort naar Oost-Duinkerke hunne wuivende kruinen in het wijdsche landschap verhieven, die de eentonigheid der lange wegen door de weelde van hunnen groei temperden en bekoring bijzetten, werden tot op een hoogte van twee meters boven den grond afgekapt, zoodat de heele, lange baan thans bezoomd is door hunne kale, doodsche tronken. En men lette wel, met dergelijke boomentronken is gansch de Vlaamsche zee-streek bezaaid ; jaar in, jaar uit worden daar regelmatig al de olmen van hunne takken beroofd en de schoonste dreven geschonden.

Wij brachten protest uit, systematisch, gedurig. Bijna nooit hebben de gemeentebesturen zich gewaardigd teeken van leven te geven of gepoogd dit vandalen-werk te beletten.

Aan dien prachtige toestand, aan die schandelijke onverschilligheid van elke overheid, hebben wij op dit oogenblik het gevaar te danken waarmede onze duinen bedreigd zijn.

Zullen wij dus in hunne volledige verdwijning moeten berusten, goedsmoedig blijven nazien hoe men ons land één voor één zijne kostbaarste sieraden ontroofd.

Hebben wij geen plicht te vervullen, eerst en vooral tegenover ons zelve, maar ook tegenover degenen die na ons komen zullen, mogen wij aan het nageslacht een land, dat wij rijk aan weelde en dichtertlijkheid overgeërfd hebben, arm aan schoonheid en

innigheid nalaten ? Bezitten wij het recht de merkwaardigheden van onzen grond tot den laatsten stuiver voor materieele doeleinden uit te baten, kortom het landschap als onzen eigendom te behandelen, wanneer het ten slotte dan toch slechts als een pand aan onze zorgen toevertrouwd werd.



Men begripe ons wel ; nooit heeft het in onze bedoeling gelegen ons beslist en a priori tegen elk verschijnsel van welvaart en welbegrepen vooruitgang te kanten. Maar alles heeft zijne grens, tot



zelfs de meest aanmatigende eischen van eenen tot het uiterste doorgedreven mercantielen tijd.

Wij aanvaarden in zekere zin het ontstaan der badplaatsen, als een onvermijdelijk, logisch uitvloeisel van nieuwe toestanden.

Maar waarom moesten die badplaatsen zich kost wat kost vlak tegen de golven vestigen. Nam dien plotselingen, en nog immer onverklaard gebleven drang der stedelingen naar den grooten plas dan zoo'n geweldige afmetingen, dat zelfs de schamele breedte der duinen eene ondragelijke scheiding daarstelde?

Och kom, gekheid! Wie der duizende en duizende stedelingen die jaarlijksch naar de kust trekken, bekommert zich, al ware het maar een heel klein weinig, om de zee. Zij is het voorwendsel, niet het doel; de gretig aangegrepen gelegenheid tot mondain vertoon en geflirt.

En aangenomen zelfs dat het in de behoefte ligt van een groot aantal menschen op die wijze vermaak en uitspanning te zoeken, ware het dan zoo volstrekt onmogelijk geweest het schouwtooneel hunner banaliteiten een weinig dieper het land in op te richten en zodoende ten minste "de guirlande des dunes" zooals Verhaeren ze noemde, te sparen?

Het is een zonderling iets, maar daarom niet te minder waar, dat een stedeling zich nergens op het land vestigen kan zonder het te bederven.

Met al zijne ontwikkeling, zijne kunde en berekende architectuur is hij er tot heden nooit in geslaagd te bereiken wat den geringsten boer sinds lang gevonden heeft.

Beschouw eene hoeve of een visschershuisje, 't is gelijk in welke streek of omgeving. Nooit schenden ze het landschap, wel integendeel; meermaals verhoogen zij er zelfs de bekoring, de landelijkheid van, want zij liggen verscholen, onaanzienlijk, poetisch door hunne nederigheid.

Stel daar tegenover de villa van den stedeling; dezelfde

opzichtige vormen,dezelfde helle kleur voor elk landschap.Aan zee bouwt hij juist zooals hij in de heide, in het veld, in het bosch bouwen zal. Aanpassing zoeken met het karakter van het landschap is de minste zijner bekommernissen en hij beproeft het dan ook nooit ; met zijn woning wil hij het landschap domineeren, door zijne heerschzucht maakt hij zich belachelijk, en wat erger is, bederft hij de natuur.



Waterplas in eene panne

Wanneer zal men die zoo simpele waarheid eens als basis voor onze moderne architectuur nemen willen ; wanneer zal de eigenaar eindelijk inzien dat eenzelfde type onzin is en dat de stad, het dorp, het land, ieder eenen specialen trant vereischen, zich aansluitend bij het karakter der omgeving.

Zoo met de woningkwestie aan zee ; was den nederigen, on-aanzienlijken vorm daar niet volkomen aangeduid om gebruikt te worden, en leverden tot de juistheid dier bewering, onze Vlaamsche visschersdorpen, verscholen aan den voet der duinen, *achter* de duinen, niet het meest afdoende argument ?

Wij zullen zeker niet ontkennen dat sommige villas aan het strand, afzonderlijk beschouwd en niet in betrekking tot het landschap, op zich zelve gelukt mogen heeten ; toch schaden zij omdat hunne plaats elders is.

Wat ik hier aanvoer kan gelden tegen de wijze van inrichting onzer badplaatsen, niet tegen hun ontstaan zelve.

Wij aanvaarden ze in zekeren zin als eene behoefte waar rekenschap dient mede gehouden te worden, zonder daarom in de verste verte de stelling te verdedigen dat zij gansch onze kust in beslag mogen nemen. En daar juist gaat het thans om.

Wij hebben aangeduid dat op een jaar uitzonderingen na, de gansche duinenreeks aan de inrichting van zomerverblijven opgeofferd werd. Het komt ons voor dat het nu genoeg is, meer dan genoeg, en het hoog tijd wordt dat er rekeninggehouden wordt van de verzuchtingen der menschen die in de natuur nog de rust en de schoonheid waardeeren, en haar esthetische of wetenschappelijke waarde toekennen. Wij wezen er op hoe men aan den kunstenaar, aan den liefhebber van natuurschoon, thans bijna de gansche zee-kust ontnomen heeft, hoe de uitbreiding der badplaatsen geschiedde ten koste van al wat hen lief en dierbaar was. Ware het dus te veel gevraagd om hen, die men reeds zooveel ontnam, het heel weinige te laten waaraan zij nog waarde hechten kunnen ?

Is men nu van meening dat esthetische eischen in dergelijke gevallen niet te licht den doorslag mogen geven, noch als beslissende overtuigingsstukken kunnen dienst doen, verlangt men tastbare op praktische gronden steunende argumenten, dan verwijzen wij naar de meening van den bekenden Hoogleeraar en plantenkundige Jean Massart.

Sinds jaren houdt deze beslagen geleerde zich met erkend gezag met het onderzoek der zoo rijk flora onzer duinen bezig en het belang dat hij aan hun behoud toekent, moge op afdoende wijze uit het feit blijken, dat hij ons met de meeste bereidwilligheid de clichés

der prachtige duinzichten afstand die deze brochure versieren.

Wij betuigen hem daarvoor openlijk onzen welgemeenden dank, en drukken er op dat hij zooeven nog in zijn hoogst merkwaardig werk "Pour la Protection de la nature en Belgique" aan onze zeekust eene belangrijke studie komt te wijden, die hij met deze woorden besluit :



Flora eener panne

"C'est donc à Coxyde et à Oost-Duinkerke qu'il conviendrait de réserver une étendue suffisante pour donner aux générations futures une idée de ce qu'étaient nos merveilleuses dunes belges avant qu'elles fussent défigurées par la villégiature."

En wat nu de duinen betreft tusschen de Panne en de Fransche grens, nauwelijks eenige dagen geleden nog, toonde hij in eene persoonlijke briefwisseling die wij met hem voerden, de



besliste noodzakelijkheid aan om ze in hunnen huidige toestand te bewaren.

Als wij er bijvoegen dat verschillende dagbladen, talrijke genootschappen, geleerden en kunstenaars gewezen hebben op de noodzakelijkheid de overblijvende duinen onze zeekust tegen de moderne bouwzucht te beschermen, dan denken wij gerust te mogen besluiten dat het den wensch en het uitdrukkelijk verlangen is van velen, waartusschen "de meest verlichten uit den lande" om den Staat zonder uitstel handelend te zien optreden.

Andere landen hebben ons overigens op dit gebied treffende voorbeelden van pieteit gegeven. De meeste duinen in Holland zijn sinds lang het eigendom van den staat en daar wordt vooral zorg gedragen dat de duinen die bijzonder fraai zijn of bekend als cultuurveld van zeldzame planten en verblijfplaats van zekere diersoorten, in haren oorspronkelijken staat bewaard blijven. En ook in Frankrijk is thans eene beweging ontstaan om de duinen der Fransche zeekust door het staatsbestuur te doen aankopen.

Wij hopen dat de Belgische Staat die door een bijzonder krediet over de noodige geldmiddelen beschikt om tot den aankoop van zekere merkwaardige streken over te gaan en die, volgens blijkt uit het onderhoud dat de heer Adv. A. Cornette onlangs met den heer minister Van de Vijvere had, met de beste inzichten bezielde is, in dit geval het bemoedigende voorbeeld van Holland zal navolgen en langshenen onze zeekust eene nationale reserve stichten.

En wij verzoeken eerbiedig de zoo pas gestichte officieële "Commissie van Monumenten en Landschappen" ons voorstel, dat wij tezelfdertijd als een krachtig protest tegen de eventueele vernietiging onze laatste duinen wenschen beschouwd te zien, onverwijld ter studie te leggen.

AMAND DE LATTIN.

